

נפשית. אני חייב להרגם — או לשלחם ל-
ארצות הדמוקרטיות, שיפוצו שם את מח-
לתם.
אנו, ממשלתנו ומונהיגי מוסדותינו, לא
עשינו את כל מה שביכולתנו כדי שיום
כזה לא יחזור עוד.

★ ★ ★

ארגון הבריחה

אף אחד מאנשי המפקדה של אייכמן (מלבד ויסליצ'שני, שנחלה עלידי הסלובקים) לא נמצא והועמד למשפט. אייכמן חי, איננו יודע היכן, אפשר למצוא אותו. מקום הימצאם של כמה מאנשי מידת קת אייכמן ידוע, ואני יכול להכין רשימה שלהם. אני מאמין שהעם היהודי ומנהיגיו עושים פשע בכך שאינם פועלים בכיוון זה. אייכמן נאסר בסוף המלחמה והושם ב' מחנה מעצר אמריקני. הוא מסר ששמו אוטו אקמן, אך כשחברו ב.ס.ס. וילי הטל (שהוא שמו המזויף של הלטר האגן) הלשין עליו, נעלם אייכמן או אקמן בצורה מסתורית מ' מחנה המעצר. מאז נודע מפעם לפעם על מקום הימצאו, אך איננו מאמין שנעשה ניסיון רציני לתפוסו. מדוע? היתכן שאייכמן יודע יותר מדי?

ארגון ההגנה שלנו ומוסדות אחרים לא עשו פעולה נמרצת אחרי המלחמה כדי ל' תפוסו. הקמנו ברוב הערים החשובות באירופה משרדי בריחה. תפקידם העיקרי היה

לארגן את שארית הפליטה לעלות ארצה. רצו לבוא לישראל. אחרים רצו לחזור למקומות מהם הוגלו. אחדים שמעו כי משהו ראה את אחד מאהוביו — ילד, אשה, אב או אב — חי במקום מסוים. כך עברו יהודים את אירופה לאורכה ולרחבה, בכל כיוון. לא היו להם דרכונים, ולא ויזות. באותם ימים יכלו להסתדר גם בלעדיותם. מי שיצא מתוך מחנה-הסגר היה "עקור" ויכול לנוע בלי הגירות המקובלים. משרדי הבריחה שלנו ארגנו נסיעות בכל אירופה, במשאיות ובקרונוט רכבת, שחצו את כל הגבולות ואיזורי הכיבוש, ביבשת שליקקה את פצעיה.

לא רק היהודים, גם הנאצים היו באותה תקופה בתנועה מתמדת. הם לא יכלו להישאר במקומות שבהם ביצעו את פשעייהם. מחשש שמישהו יכירם. הם גם לא העזו לחזור למקום מגוריהם מלפני המלחמה. לכן התחבאו רבים מהם שהיו מבוקשים על-ידי השלטונות, או ניסו להגיע לארץ שבה לא יהיה עליהם לחשוש מן השלטונות. ספרד, דרום-אפריקה, ארצות ערב ואחרות היו מקומות מפלט כאלה. אך לנאצים היה ארגון טוב מזה שהיה לנו, היהודים, בבריחה. לכן אין זה מפליא שניסו לנצל את אפשרויותינו. מבלי להכנס לפרטים על חיי, אביא כאן את הרוגמה שב'1945 הצלחתי לעזוב את ארץ ישראל והגיע לאירופה, בעיקר כדי לגסות למצוא את מה שנותר ממשפחתי. באופן רשמי עבדתי עם פנתס ("פינו") גינסבורג (כיום מנהל כללי של משרד התחבורה) בסניף הראשי של הבריחה בניו-יורק. כמעט שלא היה לנו מגע ישיר עם פליטים ויוצאי מחנות הריכוז. שו"ץ היה מרכז לעניני הכספים. כסף יהודי רב היה מינח בקופות הבנקים של שוויץ במשך כל תקופת המלחמה. תפקידנו העיקרי היה לספק כסף למרכזי הבריחה, להעביר כספים ולשלם עבור אוניות שהביאו לארץ יהודים באופן בלתי לגלי.

אמי מתה. היא מתה במשלוש מברגן-בלזן, בימים האחרונים של המלחמה, מרעב וטיפוס. אחת מאחיותי ובתה מצאית בפריס. שתי אחיות אחרות חיו בבודפשט. אחתי באה אלי לשוויץ. חברי הטוב פרץ רבו הביא את שני ילדי הקטנים לברטיסלבה, כדי שאוכל לקחתם עמי תחילה לשוויץ ואחר כך לתל-אביב. לי עצמי לא היה דרכון, אלא רק תעודת-מסע על שם בדוי. לילדי לא היו ניירות כלל. חברי הטוב רפי פרידל, שהיה אחרי כך קונסול ישראל בפראג, לקח אותי לצירות הבריטית. הם ידעו הכל על אודותי. אך בענינים אישיים הנהיגים האנגלים לעתים קרובות באבירות רבה. הם לקחו את תעודת-המסע שלי ושינו אותה באופן שיראה כאילו הילדים באו עמי מחיפה. כך שהם היו אתי באופן חוקי וחזרו עמי לארץ באופן חוקי. גם כיום אני מודה לפקידים האנגלים על טוב לבם. הצעד הבא בדרכי עם הילדים לשוויץ ותל-אביב היה וינה. מובן שהלכתי מיד למשרדי הבריחה בפרנק פורטנ, אשר ב'נירנ', שם באותם הימים קראנו לו ארתור, ושכיום הוא מנהל משרד הבטחון שלנו, היה אחראי על ענף הבריחה בווינה. פגשתי את אשר בחיפה ובתל-אביב, והכרתי אותו היטב.

★ ★ ★

מעשי ידי אייכמן

בחצר מחנה-ההשמדה באושוויץ, כפי שצולמו גויות חנוקי מחצת כיבוש המקום של אלפי יהודים, מוטלות

הסודיות של יחידות ה.ס.ס. את הנאצים האלה נהג לשלוח במשאיות שמכר בזול לארגון הבריחה. ליונה רוזנפלד וליתר השליחים לא היה, כמובן, מושג מכל הפעולה המחתרנית שנעשתה בתוך פעולתם המחתרנית שלהם. את הלקח ממקרה זה לא למדנו.

★ ★ ★

בעקבות אייכמן — לספרד

מיחרתי למסור לארתור את הידיעות שאבתי ממחליף-הכספים "היהודית". הוא נדהם מן הגילויים. קיימנו התייעצות עם גדעון רופה (כיום רפאל), שנמצא אף הוא אותו זמן בוינה. כעבור כמה שעות ניסו השניים להגיע אותי, בכל מיני תשובות. גדעון וארתור הסבירו לי כי אותם סוכנים נאצים-לשעבר פעלו עתה בשרות שלטונות הכיבוש האמריקאים או הבריטיים, ונהנו מחסותם ואי-אפשר לעשות נגדם דבר. הודעתי על כל העניין למשרד המרכזי של עליה ב' בתל-אביב ולראשי הסוכנות. חזרתי פעם אחר פעם על דו"ח זה, ותבעתי שתיערך חקירה. שום דבר לא קרה. מדוע? בשנים שלאחר מכן נמסר מדי פעם כי אייכמן נראה במקומות שונים בעולם. ב'1953/54 הצלחתי להתחקות בעקבותיו, עד לספרד. סוחר בחפצי-אמנות סיפק לי מעט אינפורמציה, ולפיה נפגשתי עם קצין ה.ס.ס. לשעבר, שחי בברצלונה.

אני משוכנע כי איתו איש קיים קשרים עם אייכמן. אבל לא הגעתי רחוק עמו. לא היה לי כסף, וקצין ה.ס.ס. לשעבר הריח עובדה זו במהרה. הובלתי גם למסעדה אשר בה, כך נאמר לי, נהג אייכמן להתארח. אלא שהוא כבר לא היה שם. שמועתי אמרו כי נסע לדרום-אמריקה. העברתי את תוצאות חקירותי לראש שרותי הבטחון שלנו. הוא פגש אותי לשם כך במלון פנסיון מטרופול בפאריס, אבל איננו חושב שנעשה דבר אחרי שמסרתי את הדו"ח. ואני שוב תמה: מה הסיבה? ב'1956 קיבלתי הודעה כי אייכמן נמצא בקהיר, אולם לא יכולתי לאמתה. ב'1957 אמר לי הרר בוכטאל, התובע המחוזי הכללי של הסן, שעצר את פושע המלחמה קרומואי: "אנחנו יודעים את כתובתו של אייכמן. לצערי, איננו יכול למסור לך אותה. אבל העברנו אותה למשרד החוץ שלכם."

מאז לא שמעתי דבר על כך. האמנם הועברה הכתובת לידיעת משרד החוץ שלנו? האם ננקטו צעדים כלשהם?

★ ★ ★

מדוע לא הוגשה עזרה?

העם היהודי עשה שגיאות רבות, אך בשום מקרה לא נעשו שגיאות כה רבות כמו ביחסנו עם הנאצים. דבר זה מתייחס גם לשנים שלפני תפיסת השלטון בגרמניה על-ידי הנאצים. הנהגה היהודית מוכשרת היתה יכולה לקרוא את הכתב שנרשם על הקיר. הם היו יכולים לנקוט בצעדי והירות כלשהם.

גם בשנים שבין השלטות הנאצים בגרמניה ופרוץ מלחמת העולם עשינו שגיאות חמורות שעלו בדם יקר. או היו הנאצים מוכנים להרשות ליהודים להגר מארצות שלטונם. אך למנהיגינו חסרו המעוף והתקיפות הדרושים כדי למצוא להם מספיק מקומות קליטה. עמי המדינות הגדולות וממשלותיהן לא הראו עניין מיוחד בגורל היהודים. מנהיגינו ריכזו את מאמציהם בעיקר על ארץ-ישראל — ואנגליה לא היתה מוכנה לשנות את עמדתה.

מה עשינו אנו, מיוזמנו. כדי למנוע את האסון שהתקרב יבא? מה היו התצעות שיעקב אדלשטיין הביא מטעם אייכמן לקונגרס הציוני האחרון לפני פרוץ המלחמה? מדוע היה עליו לחזור לגיטו טרונינשטאט ולמותו, ללא תוכנית-הצלה? גם כשגודדי ההשמדה ותארי הגאונים חיסלו אלפי יהודים ליום, היו אפשרויות להגיש עזרה — והן לא נוצלו.

אולי אחד מתוך כל מאה שליחים שהיו באירופה נשאר שם לעזור ליהדות בשעת הצורך שלה. רק בשווייץ ובסקנדינביה נשארו על משמרתם כמה חלוצים כמו נתן שחלב ומשה קצנלסון. היתר, שנהגו לאסוף תרומות מיהודי אירופה, עזבו אותם לגורלם וחזרו אליהם רק אחרי המלחמה. מדוע לא נשלח יותר כסף לגיטאות ולמחנות היהודית, כדי לעזור להם במאבקם? עם יותר כסף, יכלו יותר יהודים להינצל, לעבור את הגבול. יהודים רבים יותר היו יכולים להצטייד בתעודות מזויפות, או להסתתר במחבואים עד עובר זעם. אפשר היה להקים תנועות-התנגדות יעילה יותר, שתגן על מה שעוד נותר להגן בנשק. ומדוע לא נתקבלה הצעתו של ויסליצ'שני, אותה הציע לגיון פליישמן בראטיסבה ב'1942? הצעתו: "יופסקו הגירויים בכל רחבי אירופה. מלבד גרמניה גופא, אם ישלמו היהודים כופר — 200 אלף דולר עבור כל חודש בו לא יבוצע גם גירוש אחד."

לכך השיב נשיא הוויזנט בשווייץ: "חוקי המטבע של בעלות הברית אינם מרשים העברת סכומים כאלה לשטח גרמני."

אם היה אמנם כך — מדוע לא העבירה ההנהגה היהודית כסף זה בצורה בלתי חוקית? הרי סכומים גדולים מזה עמדו לרשותה. ויש לזכור שאותו מנהיג נאצי היה מוכן להתנות את התשלום בזה שהוא עצמו ימלא תחילה אחר הבטחתו, שלא לבצע שום גירוש יהודים למחנות ההשמדה. מדוע לא נאמר לויסליצ'שני: "בסדר. קיים את הבטחתך. אל תהרוג ואל תגרש יהודים יותר. נשלח לך את כופר-הדם אחרי-כך."

★ ★ ★

הצעת אייכמן

מדוע נעשו שגיאות כה נוראות מצידנו? מדוע לא נערכה שום חקירה לקבוע מי היה אחראי לטעויות אלה? אני אישית הבאתי הצעה כזאת לנציגי הסוכנות באיסטנבול. אייכמן אמר לי אישית:

היהודים שוטטו או על-פני כל אירופה. רבים רצו לבוא לישראל. אחרים רצו לחזור למקומות מהם הוגלו. אחדים שמעו כי משהו ראה את אחד מאהוביו — ילד, אשה, אב או אב — חי במקום מסוים. כך עברו יהודים את אירופה לאורכה ולרחבה, בכל כיוון. לא היו להם דרכונים, ולא ויזות. באותם ימים יכלו להסתדר גם בלעדיותם. מי שיצא מתוך מחנה-הסגר היה "עקור" ויכול לנוע בלי הגירות המקובלים. משרדי הבריחה שלנו ארגנו נסיעות בכל אירופה, במשאיות ובקרונוט רכבת, שחצו את כל הגבולות ואיזורי הכיבוש, ביבשת שליקקה את פצעיה.

לא רק היהודים, גם הנאצים היו באותה תקופה בתנועה מתמדת. הם לא יכלו להישאר במקומות שבהם ביצעו את פשעייהם. מחשש שמישהו יכירם. הם גם לא העזו לחזור למקום מגוריהם מלפני המלחמה. לכן התחבאו רבים מהם שהיו מבוקשים על-ידי השלטונות, או ניסו להגיע לארץ שבה לא יהיה עליהם לחשוש מן השלטונות. ספרד, דרום-אפריקה, ארצות ערב ואחרות היו מקומות מפלט כאלה. אך לנאצים היה ארגון טוב מזה שהיה לנו, היהודים, בבריחה. לכן אין זה מפליא שניסו לנצל את אפשרויותינו. מבלי להכנס לפרטים על חיי, אביא כאן את הרוגמה שב'1945 הצלחתי לעזוב את ארץ ישראל והגיע לאירופה, בעיקר כדי לגסות למצוא את מה שנותר ממשפחתי. באופן רשמי עבדתי עם פנתס ("פינו") גינסבורג (כיום מנהל כללי של משרד התחבורה) בסניף הראשי של הבריחה בניו-יורק. כמעט שלא היה לנו מגע ישיר עם פליטים ויוצאי מחנות הריכוז. שו"ץ היה מרכז לעניני הכספים. כסף יהודי רב היה מינח בקופות הבנקים של שוויץ במשך כל תקופת המלחמה. תפקידנו העיקרי היה לספק כסף למרכזי הבריחה, להעביר כספים ולשלם עבור אוניות שהביאו לארץ יהודים באופן בלתי לגלי.

אמי מתה. היא מתה במשלוש מברגן-בלזן, בימים האחרונים של המלחמה, מרעב וטיפוס. אחת מאחיותי ובתה מצאית בפריס. שתי אחיות אחרות חיו בבודפשט. אחתי באה אלי לשוויץ. חברי הטוב פרץ רבו הביא את שני ילדי הקטנים לברטיסלבה, כדי שאוכל לקחתם עמי תחילה לשוויץ ואחר כך לתל-אביב. לי עצמי לא היה דרכון, אלא רק תעודת-מסע על שם בדוי. לילדי לא היו ניירות כלל. חברי הטוב רפי פרידל, שהיה אחרי כך קונסול ישראל בפראג, לקח אותי לצירות הבריטית. הם ידעו הכל על אודותי. אך בענינים אישיים הנהיגים האנגלים לעתים קרובות באבירות רבה. הם לקחו את תעודת-המסע שלי ושינו אותה באופן שיראה כאילו הילדים באו עמי מחיפה. כך שהם היו אתי באופן חוקי וחזרו עמי לארץ באופן חוקי. גם כיום אני מודה לפקידים האנגלים על טוב לבם. הצעד הבא בדרכי עם הילדים לשוויץ ותל-אביב היה וינה. מובן שהלכתי מיד למשרדי הבריחה בפרנק פורטנ, אשר ב'נירנ', שם באותם הימים קראנו לו ארתור, ושכיום הוא מנהל משרד הבטחון שלנו, היה אחראי על ענף הבריחה בווינה. פגשתי את אשר בחיפה ובתל-אביב, והכרתי אותו היטב.

★ ★ ★

הנאצים התזכשו על הבריחה

פעם, כשישבתי במשרד הבריחה בפרנק שטרסה, הכרתי פני אדם שנכנס בדלת. זה הוא הכירני, ומיד התחבב וניסה לצאת מהבנין. אך השגיאות אותן והצלחתי לדובב. היה זה נהג ארי מבודפשט, שעזר לנו בימים הקשים של 1943/44 וגם הורחיק כסף רב עבור עזרתו. כבר בבודפשט היו לו קשרים טובים עם נאצים גרמנים, בעיקר עם גרמנים משירות הריגול הנגדי.

פלאי אותי לראות אותו במשרד הבריחה, ולא הבנתי מדוע ניסה להתחמק. עד מהרה מצאתי מה מעשיו: הוא שימש כאחד ממחליפי הכסף העיקריים שבביל ארתור ועובדי הבריחה האחרים בווינה. תמיד הצליח להשיג שערי-חליפין טובים יותר עבור הדולרים שהיו בידי אנשי הבריחה, ואף סיפק להם משאיות להעברת משלוחי הפליטים מדי לילה לזלצבורג-ליץ ולמקומות אחרים. מחיריו היו מוכים מאד, וכדאי היה לעבוד אתו.

תוך שעה קלה נודע לי שגם בזלצבורג, בלינץ ובמקומות אחרים שימשו "חבריים" ותיקים אלה של שרות הריגול הגרמני בתפקידים דומים. הם כולם יכלו להחליף דולארים לפי שער נוח יותר, וכולם יכלו לספק לנו אמצעי-תובלה וזלים יותר מאשר סוכנים אחרים. הוא הזכיר לי כמה שמות של שותפים אלה במלאכת הבריחה: יוזי וינינגר המכונה דורסט, רוזי שולץ, ורוולף סולצ'אק — כולם סוכנים נאצים, עמם קיימתי מגע ב'1943 ו'1944, בהונגריה. בימים ההם היו מעבירים את מכתבינו לאיסטנבול ולגינבה, ומביאים לנו משם מכתבים מנציגי הסוכנות. הוראות לפעולה וסכומי כסף פחות או יותר גדולים. הם היו גם מעבירים מכתבים וכסף לחברינו בבראטיסלבה שבסלובאקיה, לטרונינשטאט ולגיטאות רבים בפולין. תמורת שירותים אלה קיבלו מדינו רבבות רבות של דולארים.

אכן, היינו זקוקים לסוכנים הנאצים באותם הימים, והיינו שותפים על שיכולנו לקנותם. אבל הם לא חדלו בשל כך להיות נאצים, ולא ראיתי כל סיבה מדוע נמשיך לעבוד איתם גם עתה. איזה עזרה יכלו להגיש לנו עכשיו? ואו, כהרף-עין, הבינותי כי סוכנים נאצים אלה למדו במשך שנות המלחמה את שיטות המחירת היהודית להסתיר יהודים ולהעבירם מעבר לגבולות, לארצות ניטרליות. עתה, הבינותי, משתמשים הם באותן שיטות להעברת פושעים נאציים למקום מבטחים בארץ ניטרלית.

כדיוק באותו זמן הגיעה במקרה מבודפשט הידיעה כי שליחנו שם, יונה רוזנפלד, נעצר על-ידי השלטונות. שייחיה של הבריחה נעצרה ובחיפוש שנערך נתגלו בין היהודים כמה פושעים נאציים מבוקשים. שנינו להגיע בצורה זו לוינה. התברר עד מהרה כי במרכז התעלומה עמד אחד זלצר מבודפשט, שסיפק לבריחה משאיות זולות ודולארים בשער נוח. הסתבר כי לעיסקה זו היה צד שני. זלצר זה עזר לנאצים רבים (לא ידוע אם היו עשירים או אומות) למטשטש את עקבותיהם, לעבור ניתוח מילה ולמחוק את כתובות-הקעקע